

Niniejszy projekt naukowy pozostaje w ścisłym związku z tematem rozprawy doktorskiej, przygotowywanej przez mnie w Zakładzie Historii Starożytności Instytutu Historii UJ, pod kierunkiem dr hab. Sławomira Sprawskiego. Jego celem jest analiza kontekstów odniesień do greckiej historii w łacińskiej literaturze erudycyjnej okresu pryncypatu. Przez piśmiennictwo erudycyjne rozumiem wszelkie traktaty specjalistyczne, poradniki i kompendia wiedzy, powstałe w założeniu jako utwory niehistoriograficzne. Rozpiętość chronologiczna pracy obejmowała okres od końca I w. przed Chr. do III w. po Chr. a zatem specjalistyczna literatura powstała od czasów Oktawiana Augusta a po tzw. wielki kryzys III w., przełomowy także dla rozwoju tej gałęzi literatury rzymskiej.

Owe fragmenty zgrupowane przez uczonych w specjalistycznych zbiorach najczęściej podawane są bez podziału na cytaty bezpośredni, parafraz czy też zwykłe nawiązanie do czyjejś myśli. Badacz korzystający z takiego zbioru, pozbawiony jest zazwyczaj szczegółowej wiedzy o charakterze dzieła i kontekście, w jakim oryginalnie pojawiło się dane zdanie, co może prowadzić do daleko idących nieporozumień. W kontekście owych starożytnych skarbnic cytatów mówimy tutaj nierzadko o traktatach specjalistycznych – literaturze gramatycznej, rolniczej, medycznej czy astronomicznej, a zatem obejmujących tematyki dalekie od zainteresowań większości historyków. Do tego dochodzą liczne problemy językowe. W przypadku tekstów o bardzo złej tradycji rękopiśmiennej wybór konkretnego wydania krytycznego, czy lekcji tekstu może mieć znaczący wpływ na jego interpretację. Ten typ literatury był dotychczas przedmiotem zainteresowania przede wszystkim filologów klasycznych, literaturoznawców i językoznawców. Wydania krytyczne i komentarze sporządzone do tych autorów (poza Pliniuszem i Geliuszem) są nieliczne, podobnie jak przekłady na języki kongresowe, co ma duże znaczenie także dla ich znajomości. Tymczasem za grubą warstwę form fleksyjnych i terminów fachowych czy stożka cenne dygresje historyczne, aluzje i nietypowy stosunek do faktów dziejowych, obojętne dla większości badaczy zajmujących się warstwą leksykalną i stylistyczną tekstu, zrozumiałe jedynie w kontekście całości utworu lub jego dłuższego passusu. Przykładem mogą być anegdoty o znanych postaciach. Trudno nam je zignorować ze względu na ubogą bazę rękopisów, ale często są one wykorzystywane przez historyków w oderwaniu od ich oryginalnego wystąpienia, przez co trudno ocenić ich wiarygodność.

Na podejście starożytnych Rzymian do przeszłości nie mówię już o ich podejściu do greckiej przeszłości, zwykło się patrzeć jedynie przez pryzmat ról historiograficznych. Pomijam tymczasem to, jak na to samo przeszło patrzone poza kontekstem historiografii, jak historia była odbierana przez ludzi zajmujących się na co dzień innymi dziedzinami wiedzy: gramatyków, antykwarystów, autorów traktatów rolniczych, retorycznych czy astronomicznych. Innymi słowy, bardziej mnie interesowało nie to, co możemy się dowiedzieć od danego autora na temat greckiej historii, ale jak on sam, przedstawiciel innej kultury, żyjący w innych czasach i realiach to przeszłość odczytywał i jaki miał do niej stosunek. Tak postawiony problem generuje całą masę badawczych pytań pobocznych, które będą uszczegółowionymi celami mojej pracy. Bardziej mnie zatem interesowało to: jak wiedza na temat historii greckiej mogli posiadać poszczególni autorzy, z jakich ról ją czerpali, jaki jej zakres wymagali od swoich czytelników, jaka była wiarygodność informacji podawanych w tego typu dziełach, jak ich autorzy odnosili się do prac historiograficznych, w jaki sposób cytowali czy parafrazowali innych autorów zajmujących się tematami greckimi, jak na kształt podawanych przez nich informacji mogły wpływać ówczesne prądy literackie, czasy w jakich tworzyli, sytuacja polityczna i wreszcie podstawowe pytanie: jaki stosunek rzymscy autorzy tego typu twórczości mieli do greckiej historii i jak ten stosunek zmieniał się w czasie. Oczywiście z powodu ograniczonej bazy rękopisowej odpowiedzi na te pytania nierzadko będzie można przypisać jedynie do poszczególnych dzieł, co już samo w sobie będzie niezwykle cenne dla korzystania z nich w charakterze ról historycznych a także w dyskusji na temat recepcji historii i kultury starożytnej Grecji w Rzymie, co pod wieloma względami ma wpływ także na jej współczesną postać.

Do prowadzenia zarysowanych powyżej badań skłoniły mnie wyniki pracy nad wydaniem traktatu Censorynusa (*O dniu urodzin*), w czasie których zwróciłem uwagę na istnienie wyraźnej luki w literaturze przedmiotu. Dużo o niej miejsca poświęcałem dotychczas poszczególnym autorom, ale i w tym przypadku problematyka ich odbioru greckiej historii, o ile w ogóle, była traktowana marginalnie. Brakuje przede wszystkim opracowań zajmujących się tymi tematami holistycznie.